

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ**

ОТРОЩЕНКО ЛАРИСА СТЕПАНІВНА

УДК 371.123: 339.9 «71»(431)

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО
ПРОФІЛЮ У НІМЕЧЧИНІ**

13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти»

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

КИЇВ 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, м. Київ.

Науковий керівник –

доктор педагогічних наук, професор АБАШКІНА Неллі Володимирівна

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
МАТВІЄНКО Ольга Василівна, професор
кафедри педагогіки Київського національного
лінгвістичного університету;

кандидат педагогічних наук **БАЛОВСЯК
Надія Василівна**, доцент кафедри економічної
кібернетики та інформаційних систем
Чернівецького торговельно-економічного
інституту Київського національного
торговельно-економічного університету.

Захист дисертації відбудеться 12 травня 2010 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.451.01 в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлинського, 9, 5-й поверх, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (04060, м. Київ, вул. М. Берлинського, 9).

Автореферат розісланий 10 квітня 2010 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

С.В. Лапаєнко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Сучасний світ характеризується процесами глобалізації та інтернаціоналізації економіки, відкриттям кордонів, виникненням нових ринків, зростанням трудової міграції. Більшість країн переходить до ринкової економіки, демократизації й інформатизації суспільства, що утверджує ключову роль освіти у піднесенні економічного та соціального добробуту. Саме на забезпечення високої якості освіти в Україні як чинника модернізації суспільства, зміцнення авторитету нашої держави в міжнародному просторі спрямовані нормативно-правові документи в галузі освіти, в яких визначено завдання щодо необхідності створення умов для розвитку, самовдосконалення та самореалізації кожної особистості впродовж життя.

У багатьох документах міжнародних організацій (ЮНЕСКО, Ради Європи, Світового банку, МОП, ОЕСР), що впливають на формування сучасних поглядів на цивілізаційний прогрес, людський капітал визнається вирішальним чинником економічного зростання країн, підвищення їх конкурентоспроможності на світовому ринку. У зв'язку з цим нова парадигма розвитку людства в умовах постіндустріального суспільства на перший план висуває не нагромадження матеріальних благ, а розвиток людського потенціалу у формі знань, інтелектуальних здібностей і практичних навичок. Цій вимозі відповідає компетентнісний підхід до освіти як концептуальна основа освітньої політики, адже, на думку сучасних науковців (В. Байденко, В. Болотов, Ф. Вайнерт, М. Вачевський, Е. Зеєр, І. Зимня, П. Йегер, А. Маркова, Н. Ничкало, О. Пометун, А. Хуторський, В. Шадриков), лише освіта, базована на компетентнісному підході, у змозі забезпечити конкурентоспроможність і професійну мобільність фахівця завдяки: його самостійності в процесі професійної діяльності; відображенню особистісних якостей фахівця, його ціннісно-емоційної характеристики; посиленню практичної орієнтованості освіти при збереженні її фундаментальності.

Вивчення стану дослідженості проблеми компетентнісного підходу як вектора розвитку освіти у вітчизняних наукових джерелах свідчить, що цей аспект представлено у працях О. Овчарук, О. Пометун, О. Локшиної (розроблення та впровадження компетентнісного підходу в зарубіжних країнах); С. Гончаренка, І. Гушлевської, І. Чемерис (визначення поняття компетентності); Н. Авшенюк (професійна підготовка фахівців на основі стандарту компетентності); Н. Бібік, І. Єрмакова, О. Савченко, С. Трубачева, Л. Паращенко (компетентнісний підхід в освітньому процесі); Н. Креденець (історико-педагогічний аналіз професійної компетентності); В. Циби (життєва компетентність); П. Горностаї (рольова компетентність); Н. Баловсяк (інформаційна компетентність фахівця); В. Баркасі, Л. Васильченко, І. Гришиної, Т. Григорчука, Л. Дибкової, Г. Копил, Н. Лісової, В. Саюк, С. Степаненко, С. Сисоевої, А. Тупчій, О. Чумакової, Т. Шаргун (формування професійної компетентності фахівців).

В економічному розвитку держави фахівці зовнішньоекономічного профілю відіграють важливу роль, адже від їх рівня професійної компетентності залежить успіх фінансово-господарської діяльності всієї країни та окремих підприємств.

Сучасні фахівці з міжнародної економіки повинні ефективно працювати як у межах України, так і в міжнародному глобальному просторі, володіючи знаннями, уміннями та навичками, притаманними майбутній професії.

Дослідженню різних аспектів економічної освіти приділяється належна увага вітчизняними вченими, а саме: К. Беркитою (професійне навчання бакалаврів у фінансово-економічних коледжах), М. Вачевським, Т. Григорчуком (формування професійної компетентності майбутніх маркетологів), О. Вишневською (формування ділової культури студентів бізнес-коледжу), В. Волковою (формування професійної спрямованості студентів-менеджерів), Н. Волковою (формування економічної компетентності студентів вищих навчальних закладів), Л. Дибковою (індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів), А. Колотом (реалізація положень Болонської декларації при підготовці фахівців-економістів), М. Колядою (інформаційна культура майбутнього економіста), В. Лівенцовою (формування культури професійного спілкування у майбутніх менеджерів), О. Михайловим (формування соціальної зрілості студентів економічного профілю), І. Мороз (застосування кредитно-модульної системи навчання студентів-економістів), Т. Поясок (психолого-педагогічна підготовка майбутніх економістів), М. Смирнової (організація самостійної роботи з іноземної мови студентів-економістів), С. Степаненко (компетентнісна модель освіти бакалаврів і магістрів напряму «Економіка і підприємництво»), А. Тупчій (професійна компетентність сучасного фахівця з бухгалтерського обліку), О. Яншиним (формування мотивації вивчення іноземних мов студентами економічних спеціальностей) та іншими.

Проблеми підготовки фахівців зовнішньоекономічного профілю у вітчизняній науці вивчають: Л. Волошинова, В. Дубова, Н. Замкова, Г. Копил, О. Рембач, В. Федина та інші.

В умовах інтеграції України в міжнародний освітній простір і переходу на нові освітні стандарти без вивчення передових досягнень зарубіжних країн у цій сфері неможливі успішне становлення вітчизняної економічної освіти та розвиток професійної компетентності вітчизняних фахівців, особливо зовнішньоекономічного профілю.

Важливе теоретичне і практичне значення має досвід Німеччини, яка була і залишається рушієм інтеграційних процесів у Європі і є третьою державою у світі за економічною потужністю та країною з однією із кращих у світі системою вищої освіти.

Проблеми професійної освіти Німеччини стали предметом дослідження багатьох українських дослідників: Н. Абашкіної, А. Андрощук, К. Бурми, Т. Вакуленко, Т. Зданюк, Т. Козак, А. Корнілової, К. Корсака, А. Кудіна, М. Кузякіної, О. Куліш, С. Михайлова, Т. Ляшенко, С. Павлюк, Л. Сакун, С. Синенько, В. Солошенко, А. Турчина, Н. Удовиченко та інших.

Відомі російські дослідники-компаративісти також досліджують ці проблеми, зокрема: В. Бауер, Ю. Бочарова, Ю. Владимиров, О. Ворожейкіна, А. Джуринський, О. Єгорова, О. Єльцова, Б. Зарицький, Э. Зеєр, Т. Моїсеєнко, О. Назарова, Д. Торопов, Т. Фуряєва, Р. Хісамутдінова та інші.

Враховуючи практичну необхідність творчого використання в Україні прогресивних ідей передового досвіду Німеччини у формуванні й розвитку професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю з метою удосконалення вітчизняної економічної освіти на етапі інтеграції у світове освітнє товариство та переходу на нові освітні стандарти, визначено тему дисертаційної роботи: **«Розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у Німеччині».**

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою науково-дослідної роботи відділу порівняльної професійної педагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної Академії педагогічних наук України «Професійний розвиток фахівців у різних освітніх системах: порівняльний аналіз» (РК 0102U000397).

Тему затверджено вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної Академії педагогічних наук України (протокол № 12 від 24.10.2005) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 3 від 21.03.2006).

Об'єкт дослідження: професійна підготовка фахівців зовнішньоекономічного профілю у спеціальних вищих школах та університетах Німеччини.

Предмет дослідження: формування і розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю Німеччини у спеціальних вищих школах та університетах.

Мета дослідження – на основі врахування результатів аналізу теоретико-методологічних підходів до професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю та особливостей організації професійної підготовки цих фахівців у вищій школі Німеччини розробити методичні рекомендації щодо творчого використання прогресивних ідей німецького досвіду розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у ВНЗ України.

Концептуальні ідеї дослідження ґрунтуються на таких положеннях:

- професійна компетентність фахівця зовнішньоекономічного профілю – це якісна, інтегративна, професійно-особистісна характеристика фахівця, що охоплює сукупність управлінських, економічних, правових, соціально-психологічних, методологічних, інтеркультурологічних знань, умінь і навичок, а також когнітивна та креативна підготовленість, творче мислення, готовність іти на ризик та брати на себе відповідальність, усвідомлене позитивне ставлення до зовнішньоекономічної діяльності, уміння передбачати результати своєї професійної діяльності, критично оцінювати її наслідки, уміло володіти інноваційними управлінськими технологіями в умовах глобальних ринкових відносин. Завдяки розвитку професійної компетентності майбутній фахівець зовнішньоекономічного профілю володіє засобами професійного саморозвитку, самовдосконалення та реалізує власний творчий потенціал;
- професійна підготовка майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю з огляду на їхню майбутню професійну діяльність у глобальному середовищі в умовах соціально-економічних змін на ринку праці та підвищення суспільних

вимог до рівня професійної компетентності й конкурентоспроможності фахівців має здійснюватись на основі системного підходу, а також міжкультурного, діяльнісного, акмеологічного, особистісно-розвивального та інших підходів;

- урахування прогресивних ідей провідних країн світу, зокрема Німеччини, у формуванні й розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю дозволить вдосконалити професійну підготовку вітчизняних фахівців, підвищити рівень їх конкурентоспроможності в умовах інтеграції країни у світову спільноту як рівноправного учасника.

Об'єкт, предмет, мета і концептуальні ідеї дослідження зумовили необхідність вирішення таких **завдань**:

1. Вивчити сучасні теоретико-методологічні підходи до професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю.
2. Проаналізувати німецькі моделі професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю.
3. Охарактеризувати теоретико-методологічні засади організації професійної підготовки фахівців зовнішньоекономічного профілю у спеціальних вищих школах та університетах Німеччини.
4. Дослідити організаційно-педагогічні умови формування і розвитку професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищих навчальних закладах Німеччини.
5. Розробити навчально-методичний комплекс щодо розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищих навчальних закладах України на основі творчого використання прогресивних ідей німецького досвіду.

Методологічною основою дослідження є загальнотеоретичні принципи наукового пізнання, зокрема щодо взаємозв'язку і взаємозалежності явищ об'єктивної дійсності; основні положення системного, діяльнісного, особистісно-розвивального, акмеологічного та міжкультурного підходів до формування й розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у процесі професійної підготовки; положення теорії людського капіталу; ідеї неперервної професійної освіти.

Теоретичними засадами дослідження є положення філософії сучасної освіти (І. Зязюн, В. Кремень, В. Лутай, С. Франк); наукові засади порівняльної педагогіки (Н. Абашкіна, Б. Вульфсон, А. Джуринський, М. Кларин, М. Лещенко, О. Матвієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва); теоретичні засади сучасної неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, Т. Десятов, Н. Ничкало, С. Сисоєва); теорія організації навчального процесу у вищій школі (В. Андрущенко, І. Бех, А. Вербицький, В. Галузинський, В. Загвязинський, Н. Чибісова, Н. Якса); теоретико-методологічні засади компетентнісного підходу та ключових кваліфікацій в освіті (В. Байденко, В. Болотов, Ф. Вайнерт, М. Вачевський, Р. Дьорінг, Е. Зєр, І. Зимня, П. Йегер, А. Маркова, Д. Мертенс, О. Пометун, А. Хуторський, В. Шадріков); основні положення теорії економічної освіти (А. Аменд, В. Бобров, І. Каленюк, Г. Ковальчук, А. Колот, С. Мочерний, Г. Півень, Л. Прусова, Л. Епштейн); основні положення теорії професійної підготовки

майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю (Л. Волошинова, В. Дубова, Н. Замкова, Г. Копил, О. Рембач, В.Федина); теоретичні засади професійної підготовки фахівців у спеціальних вищих школах та університетах Німеччини (Т. Баргель, Ф. Мультрус, М. Рамм, В. Хеннінг, Г. Шіндлер, У. Шрьодер).

Враховуючи специфіку предмета дослідження, для розв'язання визначених завдань використовувалися переважно теоретичні **методи дослідження**: аналіз (ретроспективний, порівняльний, статистичний) і синтез для визначення змісту, форм, методів і засобів професійної підготовки майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищій освіті Німеччини; конкретизація, узагальнення та систематизація наукових праць з досліджуваної проблеми для визначення сутності професійної компетентності фахівця зовнішньоекономічного профілю, її структури; моделювання для розробки методики розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищій школі України. Під час проведення дослідження використовувались також емпіричні методи: бесіда, дискусія, інтерв'ю з викладачами та студентами Університету ім. В. Гете (м. Франкфурт-на-Майні).

Джерельну базу дослідження становлять рішення Комісії Європейського Союзу, Ради Європи, матеріали і документи Всесвітньої діючої служби менеджменту, технології та аутсорсингу, Міжнародної асоціації студентів, які вивчають економіку та комерційну справу щодо сприяння розвитку неперервної професійної освіти; законодавчі акти в галузі освіти Німеччини, програми-ініціативи уряду Німеччини («Кращі із кращих», «Пакт на підтримку досліджень та інновацій»), рішення Конференції ректорів і президентів вищої школи, Федерального міністерства освіти та досліджень, рекомендації Наукової ради Німеччини, Федерального інституту професійної освіти, офіційні дані Німецької служби академічного обміну, Федеральної статистичної служби Німеччини, Федерального об'єднання німецької спілки роботодавців; довідники із зовнішньоекономічних спеціальностей, спеціальних вищих шкіл та університетів Німеччини, програми та навчальні плани з підготовки майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю в університетах та спеціальних вищих школах Німеччини; дисертації німецьких науковців із питань дослідження (З. Хартунг, П. Йегер, Ф. Мозен, Ф. Мультрус); наукові праці німецьких, українських і російських науковців із проблеми дослідження; матеріали вітчизняних і зарубіжних періодичних видань, зокрема німецьких («Bildung für Europa», «Impuls», «Der Karriereberater», «Pädagogik», «Wirtschaft & Wissenschaft. DUZ spezial», «WISU-Magazin» та ін.); матеріали наукових, науково-методичних і науково-практичних конференцій із проблем неперервної освіти, розвитку економічної освіти.

Дослідження здійснювалося поетапно у 2004-2009 рр.

На першому, *пошуковому етапі* (2004-2005 рр.), здійснювалося вивчення філософської, економічної, педагогічної, психологічної літератури, відбувалося теоретичне осмислення проблеми, конкретизувалася мета і завдання дослідження, уточнювався поняттєвий апарат дослідження, визначалися напрями дослідження.

На другому, *дослідно-аналітичному етапі* (2006-2007 рр.), здійснювався порівняльний аналіз німецьких моделей професійної компетентності майбутніх

фахівців зовнішньоекономічного профілю, виявлялися організаційно-педагогічні умови формування і розвитку професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищих навчальних закладах Німеччини, розроблялися методичні рекомендації щодо розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у ВНЗ України.

На третьому, підсумковому етапі (2008-2009 рр.), уточнювалися вихідні концептуальні положення і формулювалися висновки дослідження, впроваджувалися результати дослідження у навчально-виховний процес ВНЗ України, що готують майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю.

Наукова новизна і теоретичне значення роботи полягають у тому, що *вперше*: розкрито методологічну складову професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю та обґрунтовано її доцільність; на основі порівняльного аналізу німецьких моделей фахівців зовнішньоекономічного профілю виявлено їх особливості з урахуванням майбутньої професійної діяльності; охарактеризовано теоретико-методологічні засади організації професійної підготовки фахівців зовнішньоекономічного профілю у спеціальних вищих школах та університетах Німеччини; виявлено організаційно-педагогічні умови формування й розвитку професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищих навчальних закладах Німеччини; визначено педагогічні умови реалізації авторської методики розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю; *конкретизовано* поняття «професійна компетентність фахівця зовнішньоекономічного профілю»; *удосконалено* структуру професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю; *подальшого розвитку* набули положення щодо дидактичних умов впровадження у навчальний процес ВНЗ економічного профілю сучасних форм, засобів, методів навчання з метою формування й розвитку професійної компетентності фахівців.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що було здійснено розробку навчально-методичного комплексу для забезпечення процесу розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю, а саме: авторську навчальну програму спеціального курсу «Професійна компетентність майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю», навчально-методичний посібник «Професійна компетентність економіста-міжнародника: технології формування», методичні рекомендації щодо розвитку професійної компетентності фахівців, а також методичні рекомендації для самостійної, індивідуальної роботи та практичних занять з німецької мови професійного спілкування для студентів спеціальності «Міжнародна економіка».

Запропонований комплекс може використовуватися під час підготовки фахівців інших економічних спеціальностей у ВНЗ України, що сприятиме впровадженню інноваційних технологій навчання.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України (НБУ)» (акт впровадження від 29.05.2009), Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара (акт впровадження від 14.05.2009), ВНЗ «Національна академія управління» (довідка про впровадження № 06-10/001 від 23.03.2010).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися на міжнародних наукових, науково-методичних і науково-практичних конференціях: «Каразинські читання: людина, мова, комунікація» (Харків, 2007-2008 рр.), «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 21-23 травня 2008 р.), «Навчання англomовної академічної комунікації в Україні: проблеми та перспективи» (Львів, 24-25 жовтня 2008 р.), «Проблеми освіти у Польщі та Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції» (Житомир, 22-24 квітня 2009 р.), «Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном» (Горлівка, 8-9 жовтня 2009 р.); всеукраїнській конференції «Сучасна картина світу: інтеграція наукового та позанаукового знання» (Суми, 13-14 грудня 2007 р.); звітних наукових конференціях Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (Київ, 2006-2010 рр.).

Тема, проміжні і кінцеві результати дисертаційного дослідження оприлюднювалися та обговорювалися на засіданнях відділу порівняльної професійної педагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, науково-методологічних і наукових семінарах та нарадах науково-педагогічних працівників ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України».

Публікації. Результати дослідження представлено в 16 публікаціях, з них: 1 одноосібна монографія, 1 навчально-методичний посібник, 2 брошури з методичними рекомендаціями; 12 одноосібних статей та тез (6 із них – у провідних фахових виданнях із педагогіки, затверджених ВАК України).

Структура і обсяг дисертаційного дослідження. Робота складається зі вступу, переліку умовних скорочень, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, глосарію основних понять, додатків (56 сторінок), списку використаних джерел (326 найменувань, з них 89 іноземними мовами на 31 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 256 сторінок, основний текст викладено на 167 сторінках. Роботу ілюстровано 22 таблицями, 12 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність теми дослідження; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження; викладено основні положення концепції дослідження, його теоретичні і методологічні засади; висвітлено наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів дослідження; подано відомості щодо апробації та впровадження одержаних результатів у практику.

У першому розділі «**Професійна компетентність фахівців як педагогічна проблема**» здійснено аналіз поняттєвого апарату дослідження; проаналізовано сучасні теоретико-методологічні підходи до професійної компетентності фахівців; конкретизовано поняття професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю, його сутність, структуру; виокремлено методологічну складову професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю та обґрунтовано її доцільність; викладено результати порівняльного аналізу німецьких моделей фахівців зовнішньоекономічного профілю.

Аналіз українських і російських літературних джерел з досліджуваної проблеми свідчить про те, що сучасні підходи до трактування професійної компетентності різняться, але більшість авторів розглядають це поняття як якість і рівень готовності фахівця до ефективної професійної діяльності (В. Адольф, С. Батишев, О. Бондарева, О. Булавенко, Т. Григорчук, Л. Дибкова, А. Дорофеев, Г. Копил, А. Корнілова, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Онушкін). Сформованість професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю – одна з головних і найважливіших умов досягнення професіоналізму, конкурентоспроможності на світовому ринку праці в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів. У роботі відстоюється думка про те, що від рівня професійної компетентності фахівців із міжнародної економіки залежить економічне зростання країни, зокрема результативність її зовнішньоекономічних операцій і господарської діяльності.

На основі праць вітчизняних та зарубіжних учених обґрунтовано визначення *професійної компетентності фахівця зовнішньоекономічного профілю* як якісної, інтегративної, професійно-особистісної характеристики фахівця, що охоплює сукупність управлінських, економічних, правових, соціально-психологічних, методологічних, інтекультурологічних знань, умінь і навичок, а також когнітивну та креативну підготовленість, творче мислення, готовність ризикувати та брати на себе відповідальність, усвідомлене позитивне ставлення до зовнішньоекономічної діяльності, уміння передбачати результати своєї професійної діяльності, критично оцінювати її результати, володіти інноваційними управлінськими технологіями в умовах глобальних ринкових відносин.

Професійна компетентність фахівця зовнішньоекономічного профілю забезпечується цілісністю її взаємопов'язаних структурних компонентів.

Виокремлено структурні компоненти професійної компетентності майбутнього фахівця зовнішньоекономічного профілю: *функціональний* (економічна, професієзнавча, управлінська, прогностична, контрольна компетентності), *методологічний* (дидактично-методологічна, освітня, когнітивна, організаційна, дослідна компетентності), *інформаційний* (медійна, інформаційно-аналітична компетентності), *соціальний* (комунікативна, іншомовна комунікативна, інтекультурологічна, кооперативна компетентності та компетентність у подоланні конфліктів), *особистісний* (мотиваційно-вольова, рефлексивна, морально-духовна компетентності).

Виокремлення методологічного компоненту в структурі професійної компетентності майбутнього фахівця зовнішньоекономічного профілю зумовлено важливістю володіння теоретико-методологічними знаннями в галузі гуманітарних, соціальних, природознавчих, правознавчих, економічних, управлінських дисциплін, сформованості системного уявлення про структуру і тенденції розвитку вітчизняної та світової економіки. Методологічний компонент професійної компетентності є важливою умовою професійного зростання фахівця зовнішньоекономічного профілю завдяки володінню методологією моделювання бізнес-процесів, дидактичними методами оцінювання персоналу, вмінню аналізувати якісні показники результатів зовнішньоекономічної діяльності та її активності.

Вивчення світових тенденцій у сфері освітньої політики, досвіду підготовки фахівців у розвинених країнах світу сприяє прогресивним перетворенням у вітчизняній економічній освіті. Доцільність і важливість вивчення досвіду Німеччини у підготовці фахівців із міжнародної економіки зумовлюється високою кваліфікацією науково-педагогічного персоналу спеціальних вищих шкіл та університетів цієї країни завдяки постійній увазі влади до проблем освіти, підготовки та перепідготовки кадрів, гнучкому врахуванню динамічних змін на ринку праці. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що педагоги німецьких спеціальних вищих шкіл та університетів спрямовують свої зусилля на формування у студентів здатності до кваліфікованої професійної діяльності як у своїй країні, так і в полікультурному середовищі. На думку німецьких педагогів (Ф. Вайнерт, Р. Дьорінг, П. Йегер, Д. Мертенс), досягненню високої якості освіти сприяє розвиток ключових компетентностей. За даними німецьких учених (Е. Нуїсл, К. Шірсманн, Х. Зіберт), з 2001 року у педагогічній літературі країни словосполучення «розвиток компетентності» є найчастіше уживаним терміном.

На основі вивчення праць німецьких учених (Г. Бунк, Ф. Вайнерт, Д. Вернер, Р. Дерінг, П. Йегер, У. Лаур-Ернст, Д. Мертенс, Ф. Мозен, Л. Рітц, Х. Рот, Г. Хайдегер, З. Хартунг, В. Хеннінг, Х. Шредер, Ф. Штайн), довідників із зовнішньоекономічних спеціальностей, навчальних планів спеціальних вищих шкіл та університетів Німеччини автором здійснено порівняльний аналіз моделей фахівців зовнішньоекономічного профілю, що уможливив виявлення структурних компонентів їхньої професійної компетентності: *фахова компетентність* (знання міжнародної економіки, торгівлі, міжнародного маркетингу, контролінгу, менеджменту, фінансів, оподаткування, технологій підприємства, законодавства тощо та вміння їх використовувати у професійній діяльності; володіння сучасною навчальною технологією тощо); *соціальна компетентність* (комунікативні та риторичні здібності; володіння іноземними мовами; вміння працювати в командах і проектах; організаторські здібності; вміння упереджувати і долати конфлікти, встановити контакти та ефективно співпрацювати; майстерність у веденні переговорів тощо); *методична компетентність* (наявність методичного підходу до вирішення проблем; глобальне, аналітичне, системне мислення; вміння використовувати мікро- та макроекономічні методи та мислити у мікро- та макроекономічному контексті; концептуальні здібності тощо); *інтеркультурологічна компетентність* (володіння специфічними професійними та культурологічними знаннями в умовах співпраці із закордонними партнерами; уміння підтримувати належний стиль поведінки та ефективно взаємодіяти в міжкультурних ситуаціях; інтеркультурологічна прихильність тощо); *медійна компетентність* (володіння навичками користування ПК, зокрема текстовим редактором та іншими комп'ютерними програмами; вміння обробляти дані тощо); *особистісна компетентність* (креативність, гнучкість, незалежність, самодисципліна, ініціативність, самостійність, пунктуальність, професійна відповідальність, мобільність, гнучкість, стресостійкість, цілеспрямованість, працездатність, професійна етика, вміння витримувати фізичні навантаження тощо).

Дослідження засвідчили, що завдяки розвитку складових професійної компетентності майбутній фахівець з міжнародної економіки Німеччини володіє засобами професійного саморозвитку, самовдосконалення та реалізує власний творчий потенціал.

У розділі доведено, що професійна компетентність фахівця зовнішньоекономічного профілю формується й розвивається впродовж навчання у ВНЗ, зокрема у процесі теоретичного навчання та активної практичної діяльності студента в соціальному, політичному, спортивному та культурному житті навчального закладу. Обґрунтовується положення щодо неперервності розвитку професійної компетентності фахівців цього профілю на різних етапах самостійної професійної діяльності.

У другому розділі **«Організаційно-педагогічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у Німеччині»** здійснено аналіз реформування системи вищої освіти Німеччини у кінці ХХ – на початку ХХІ століття, охарактеризовано теоретико-методологічні засади організації професійної підготовки майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю, проаналізовано зміст їх професійної підготовки у спеціальних вищих школах та університетах Німеччини.

У німецькому суспільстві з початку 90-х років минулого століття відбуваються ґрунтовні зміни, зокрема здійснюється реформування системи вищої освіти. Студентські протести, що тривають з 1997 року, підтримують політики, професори та інші зацікавлені особи, які об'єдналися під гаслом «Більше грошей вищій освіті!». У системі вищої освіти країни відбуваються *суспільно-демографічні зміни* (зростаючий попит на вищу освіту; прийняття на роботу іноземних кваліфікованих фахівців), *нормативно-правові зміни* (дерегуляризація; нові правові форми університетів та спеціальних вищих шкіл; заснування приватних університетів та спеціальних вищих шкіл; новий порядок відносин між університетами та спеціальними вищими школами і державою), *організаційні зміни* (нова система та культура управління освітою, порядок навчання) та *технологічні зміни* (комп'ютеризація; Інтернет; перетворення даних у цифрову форму; відкритість технічних інфраструктур). Простежується тенденція утвердження нового формату суспільного життя – «суспільства знань», в якому знання як ключовий чинник ефективного високотехнологічного виробництва набувають пріоритетного значення. Крім того, суспільство та економіка Німеччини повномасштабно реагують на процеси *глобалізації* та *інтернаціоналізації освіти*, у межах яких простежуються такі тенденції розвитку вищої освіти країни як: орієнтація структури та змісту навчальних планів і програм на міжнародні перспективи; зростання ініціатив, спрямованих на підтримку міжнародних проектів; посилення мобільності студентів за рахунок навчання та практики за кордоном; розширення можливостей для вивчення іноземних мов; впровадження національних рамок кваліфікацій сумісних з Європейськими рамками кваліфікацій тощо.

Вивчення автентичних документів дозволило з'ясувати, що постійна увага уряду Німеччини до якості підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері міжнародної економіки зумовлюється залежністю економіки Німеччини від

міжнародної торгівлі. Іншими чинниками є: міжнародна орієнтація німецьких компаній, глобалізація світових ринків і глибокі структурні зміни у відкритій економіці.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з міжнародної економіки базується на трьох засадах: наукове дослідження, фундаментальне навчання та різнопланова практика. Іншими теоретико-методологічними засадами їх професійної підготовки є: орієнтація навчального процесу на європейські стандарти; спрямованість навчально-виховного процесу на формування і розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців; гнучкість в організації навчального процесу; швидка адаптація навчальних закладів до потреб економіки; соціальне партнерство між ВНЗ та підприємствами; фундаменталізація освіти.

Професійна підготовка майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю Німеччини має міждисциплінарний характер, зміст якої спрямований на оволодіння теоретичними знаннями й практичними навичками з міжнародних та інтеркультурологічних аспектів європейської і світової економік. Зазначимо, що завдяки поєднанню теоретичної та практичної підготовки випускники оволодівають підприємницькими ідеями, які є інноваційними й водночас реальними. Студенти розглядають питання торгівлі, фінансів та інвестування, виробництва та маркетингу у поєднанні з юридичними аспектами, соціокультурними особливостями. Питання економіки та бізнесу доповнюються вивченням міжнародного менеджменту, зокрема стратегічних організаційних і культурних аспектів діяльності міжнародних підприємств.

У третьому розділі **«Формування професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у Німеччині»** викладено результати дослідження організаційно-педагогічних умов формування і розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищій освіті Німеччини; розроблено методичні рекомендації щодо розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищих навчальних закладах України.

Аналіз спеціальної літератури свідчить про те, що формування і розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю Німеччини відбувається завдяки створенню у німецьких вищих економічних закладах належних організаційно-педагогічних умов, які дозволяють ефективно досягати цієї мети з урахуванням специфіки та особливостей майбутньої професійної діяльності у глобальному середовищі.

Вивчення німецьких наукових джерел з теорії професійної освіти, ознайомлення з навчальними планами та програмами підготовки майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю в університетах та спеціальних вищих школах Німеччини свідчить, що організаційно-педагогічними умовами формування і розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців у навчальному процесі є: навчання та проходження практики за кордоном; застосування дуального принципу навчання; участь студентів у міжнародних проектах та програмах Європейського Союзу (SOCRATES, ERASMUS, LEONARDO DA VINCI, MODIME, MEDIA PLUS тощо); використання сучасних інноваційних методів навчання;

поглиблене вивчення щонайменше двох іноземних мов. У позанавчальному процесі особливого значення надається активній участі студентів у суспільному, культурному та спортивному житті свого навчального закладу, у науково-практичних конференціях, екскурсіях на підприємства та в компанії, орієнтовані на співпрацю із зарубіжними бізнес-партнерами.

Проходження практики на зарубіжних підприємствах та навчання у ВНЗ-партнері за кордоном відіграє вирішальну роль у формуванні й розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця зовнішньоекономічного профілю Німеччини, зокрема її функціонального, методичного, соціального, інформаційного та особистісного структурних компонентів, оскільки в період проходження практики та навчання за кордоном інтенсифікується процес його професійного становлення, актуалізуються та поглиблюються теоретичні знання й практичні навички, набуті під час навчання у ВНЗ, удосконалюються знання іноземних мов, формуються методи, прийоми, інтенсивні технології діагностики та експертизи діяльності підприємств, дидактичні методи оцінювання персоналу, методологія моделювання бізнес-процесів тощо. Надзвичайно цінною є практика визнання кваліфікацій та встановлення еквівалентності дипломів, здобутих за кордоном, яка діє у системі німецької вищої освіти. Такий підхід сприяє розвитку академічної та професійної мобільності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю, впливає на скорочення строку навчання, підвищення їх конкурентоспроможності на світовому ринку праці.

Вільне володіння іноземними мовами є однією із ключових умов досконалого виконання професійних обов'язків фахівцями зовнішньоекономічного профілю за межами країни. З огляду на це, пріоритетним компонентом професійної підготовки фахівців вважається поглиблене вивчення щонайменше двох іноземних мов за професійним спрямуванням. Аналіз програм із підготовки фахівців зовнішньоекономічного профілю свідчить, що іноземні мови належать до предметів обов'язкового вивчення або обов'язкового вибору та є складовою навчального процесу.

У ході дослідження зроблено висновок, що інноваційні методи навчання (рольові/ ділові ігри, метод проектів, тренінги, «ментальні карти», кейс-метод, метод «керуючого тексту», мозковий штурм, моделювання ситуацій, модерація, презентації, групова робота тощо) мають позитивний вплив на підготовку майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю Німеччини до генерування, структурування ідей, збирання та аналізу інформації, підготовки альтернативних рішень, ефективної взаємодії з партнерами, вирішення проблем. Тобто представлені у дослідженні інноваційні методи навчання є організаційно-педагогічними умовами розвитку фахової, соціальної, методичної, медійної, інтеркультурологічної, особистісної компонентів професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю.

З урахуванням сучасних теоретико-методологічних підходів до професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю, організаційно-педагогічних умов формування і розвитку професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищій школі Німеччини, а також на основі

розробленої автором моделі розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у розділі представлено методичні рекомендації з розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців у ВНЗ України.

Запропонована модель розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю побудована на використанні системного, міжкультурного, діяльнісного, акмеологічного, особистісно-розвивального підходів із урахуванням таких принципів організації процесу навчання як науковість, системність, послідовність, гуманізм, активність, зв'язок теорії з практикою, індивідуалізація, контекстність, елективність навчання, доступність, рефлексія власного розвитку.

Формування і розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю вимагає створення таких умов, які б дозволяли ефективно вирішувати це завдання з урахуванням специфіки та особливостей майбутньої професійної діяльності у глобальному середовищі. Отже, основними педагогічними умовами ефективної реалізації процесу розвитку професійної компетентності досліджуваних фахівців визначено: системний підхід до науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу у ВНЗ з відображенням сутності професійної компетентності; організація процесу засвоєння професійно важливих знань, умінь і навичок із врахуванням індивідуальних особливостей студентів; створення механізмів стимулювання особистісного та професійного самовдосконалення впродовж життя.

Доведено, що розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю реалізується тільки в органічній єдності трьох складових професійної підготовки: навчального процесу, позанавчального процесу і саморозвитку студентів.

Реалізація запропонованої авторської методики передбачає застосування таких форм організації навчання як лекційні, семінарські, практичні, індивідуальні заняття, а також самостійна робота студентів; практика за кордоном або на підприємствах з міжнародним пріоритетом діяльності; навчання за кордоном; науково-практичні конференції, зустрічі з провідними вітчизняними та зарубіжними економістами.

У навчальному процесі засобами розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю є навчальні курси, які становлять інваріантну частину програми підготовки; спеціальний навчальний курс «Професійна компетентність майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю» в рамках варіативної частини програми підготовки; методичні рекомендації з фундаментальних і спеціальних дисциплін. Позанавчальний процес сприяє розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця через організацію роботи творчих студентських об'єднань, дискусійних клубів; науково-дослідної роботи студентів; органів студентського самоврядування; участь студентів у роботі міжнародних молодіжних і студентських організацій. Діяльність щодо саморозвитку студентів передбачає педагогічний вплив за такими напрямками як самостійне підвищення

рівня загальної освіти, загальної культури, самовиховання, вдосконалення особистісних якостей, самостійне підвищення рівня професійної компетентності.

З'ясовано, що саме динамічна єдність зазначених напрямів професійної підготовки сприяє ефективності розвитку професійної компетентності студентів.

Із метою досягнення високої ефективності у впровадженні запропонованої методики рекомендовано застосовувати інноваційні підходи до навчально-методичного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю, а саме програму навчального спеціального курсу з розвитку їх професійної компетентності і методичні вказівки щодо її використання. Змістова структура навчального спеціального курсу визначена відповідно до структурних компонентів професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю та містить п'ять модулів: розвиток функціональних здібностей фахівця; соціальні аспекти розвитку особистості фахівця; формування особистості фахівця в умовах інформаційного суспільства; розвиток методологічної майстерності фахівця; чинники особистісного розвитку фахівця.

Ефективне впровадження запропонованої методики можливе за таких умов: урахування соціокультурних умов зовнішнього та внутрішнього середовищ ВНЗ; належне методичне та матеріально-технічне забезпечення навчального процесу у ВНЗ; індивідуалізація навчального процесу; використання міжпредметних зв'язків; співпраця навчального закладу із закордонними ВНЗ, а також із вітчизняними та закордонними профільними організаціями; професійна компетентність викладачів ВНЗ, зокрема володіння знаннями, уміннями, навичками не лише у професійній сфері, а й у суміжних галузях – психології, педагогіці, філософії, логіці, етиці тощо; високий рівень загальної та професійної культури викладачів; залучення до навчально-виховного процесу ВНЗ висококваліфікованих фахівців з міжнародної економіки.

Значення методики розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю полягає в можливості досягнення прогнозованого ефекту в організації якісної підготовки студентів протягом їх навчання у ВНЗ.

ВИСНОВКИ

1. Професійна компетентність фахівців зовнішньоекономічного профілю розглядається нами як досконале знання своєї справи, володіння уміннями та навичками ефективної роботи у нестандартних ситуаціях. Професійна компетентність фахівця знаходиться у постійному розвитку як якісна інтегративна професійно-особистісна характеристика й забезпечується сформованістю та цілісністю її структурних компонентів, зокрема методологічного, функціонального, інформаційного, соціального та особистісного. Зазначені компоненти становлять ядро інтегративного поняття «професійна компетентність» майбутнього фахівця зовнішньоекономічного профілю. Складові професійної компетентності – це цілі, яких необхідно досягати в процесі навчання у ВНЗ. Володіння структурними компонентами професійної компетентності майбутніх фахівців є запорукою

подальшого професійного й особистісного саморозвитку та самовдосконалення фахівців з міжнародної економіки протягом життя.

2. Порівняльний аналіз німецьких моделей професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю уможливив виявлення її структурних компонентів (фахової, соціальної, методичної, інтеркультурологічної, медійної та особистісної), а також професійно важливих якостей, якими має володіти компетентний фахівець у глобальному просторі. Необхідними якостями компетентного фахівця у галузі міжнародної економіки німецькі педагоги вважають: глобальне, аналітичне мислення, концептуальні здібності, методичний підхід до вирішення проблем, комунікативні вміння, володіння іноземними мовами, вміння ефективно працювати в команді, креативність, гнучкість, здатність до мотивованої праці, продуктивність, пунктуальність, критичне мислення, організаторські здібності, професійна відповідальність, незалежність та ініціативність, професійна етика, вміння витримувати фізичні навантаження, готовність до вирішення проблем та прийняття рішень тощо.

3. Теоретико-методологічними засадами організації професійної підготовки фахівців є: єдність теоретичного й практичного навчання та наукового дослідження у професійній підготовці майбутніх фахівців; орієнтація навчального процесу на європейські стандарти; спрямованість навчально-виховного процесу на формування і розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців; гнучкість в організації навчального процесу; здатність навчальних закладів швидко реагувати на потреби економіки, які постійно змінюються; соціальне партнерство між навчальними закладами та підприємствами; акцент на вивчення фундаментальних дисциплін, необхідних для багатьох професій, а не на здобуття вузькоспеціальних навичок.

4. До основних взаємопов'язаних організаційно-педагогічних умов формування і розвитку професійної компетентності фахівців у галузі міжнародної економіки Німеччини належать: проходження практики та навчання за кордоном; дуальний принцип навчання у вищій освіті; використання сучасних інноваційних методів навчання у навчальному процесі; поглиблене вивчення щонайменше двох іноземних ділових мов; участь студентів у міжнародних проектах та програмах Європейського Союзу. У позанавчальному процесі чинниками формування і розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю Німеччини є участь студентів у суспільному, культурному та спортивному житті власного ВНЗ, у науково-практичних конференціях; екскурсії на підприємства та в компанії, орієнтовані на співпрацю із закордонними бізнес-партнерами.

5. Авторський навчально-методичний комплекс, розроблений на основі врахування результатів дослідження, містить: авторську навчальну програму спеціального курсу «Професійна компетентність майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю», навчально-методичний посібник «Професійна компетентність економіста-міжнародника: технології формування», методичні рекомендації, розроблені на основі авторської моделі розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю. Спеціальний навчальний курс «Професійна компетентність майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю» з розвитку професійної компетентності студентів

складається з п'яти модулів (розвиток функціональних здібностей фахівця; соціальні аспекти розвитку особистості фахівця; формування особистості фахівця в умовах інформаційного суспільства; розвиток методологічної майстерності фахівця; чинники особистісного розвитку фахівця). У методичних рекомендаціях представлено авторську методику розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю та відзначено дидактичні вимоги до її реалізації. Обов'язковими дидактичними вимогами до реалізації авторської методики розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю є урахування соціокультурних умов зовнішнього та внутрішнього середовищ ВНЗ, рівня підготовки та вмотивованості науково-педагогічних працівників до застосування запропонованої системи впливу на особистість майбутнього фахівця; належне методичне та матеріально-технічне забезпечення навчального процесу у ВНЗ; індивідуалізація навчального процесу; використання міжпредметних зв'язків у професійній підготовці майбутніх фахівців; співпраця навчального закладу із закордонними ВНЗ, а також із вітчизняними та зарубіжними підприємствами, організаціями, компаніями; участь студентів у роботі міжнародних молодіжних і студентських організацій, а також у міжнародних наукових, освітніх, культурних проектах; активна позиція студентів у соціальному, політичному, культурному та спортивному житті навчального закладу.

Отже, в результаті дослідження досягнуто мети та розв'язано поставлені завдання. Здійснене дослідження не претендує на повноту та вичерпність розробки всіх аспектів проблеми формування і подальшого розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю. Подальші дослідження цієї багатоаспектної проблеми доцільно спрямувати на: теоретико-методологічне обґрунтування дидактичних систем підготовки фахівців зовнішньоекономічного профілю в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів; порівняльно-педагогічний аналіз вітчизняних і зарубіжних моделей підготовки цих фахівців; обґрунтування дидактичних підходів до відбору і структурування змісту навчального матеріалу з спеціальних дисциплін та його оновлення з урахуванням динаміки змін на ринку праці та нових соціально-економічних потреб.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

Монографія, навчально-методичний посібник, методичні рекомендації

1. Отрощенко Л. С. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищій освіті Німеччини: монографія / Л. С. Отрощенко; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 169 с.
2. Отрощенко Л. С. Професійна компетентність економіста-міжнародника: технології формування: навчально-методичний посібник / Л. С. Отрощенко; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 71 с.

3. Отрощенко Л. С. Ефективна зустріч: методичні рекомендації для самостійної, індивідуальної роботи та практичних занять з німецької мови професійного спілкування. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 17 с.
4. Отрощенко Л.С. Зовнішньоекономічна діяльність: методичні рекомендації з німецької мови професійного спілкування для самостійної, індивідуальної роботи та практичних занять. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2007. – 14 с.

Наукові статті у фахових виданнях, затверджених ВАК України

5. Отрощенко Л. С. Використання інноваційних методів навчання у професійній підготовці економістів-міжнародників у Німеччині / Л. С. Отрощенко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – Випуск 20. – С. 436–441.
6. Отрощенко Л. С. Ключові кваліфікації професійної компетентності майбутнього фахівця зовнішньоекономічного профілю у Німеччині / Л. С. Отрощенко // Наукові записки кафедри педагогіки: зб. наук. пр. – Харків: Основа, 2007. – № 18. – С. 134–141.
7. Отрощенко Л. С. Методичне забезпечення розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю / Л. С. Отрощенко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2009. – № 1. – С. 240-248.
8. Отрощенко Л. С. Особливості формування іншомовної професійної комунікативної компетентності у вищих навчальних закладах Німеччини / Л. С. Отрощенко // Наукові записки кафедри педагогіки: зб. наук. пр. – Харків: Видавничий центр ХНУ, 2007. – № 19. – С. 152–157.
9. Отрощенко Л. С. Професійна компетентність майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю: теоретичний аспект / Л. С. Отрощенко // Педагогічний процес: теорія і практика: зб. наук. пр. – Київ : ЕКМО, 2007. – № 1. – С. 71–84.
10. Отрощенко Л. С. Професійна підготовка майбутніх фахівців економічного профілю в Німеччині / Л. С. Отрощенко // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: науково-методичний журнал. – 2006. – Випуск 1–2. – С. 175–184.

Наукові статті та матеріали конференцій

11. Отрощенко Л. С. Впровадження європейських кваліфікаційних рамок у професійній освіті Німеччини / Л. С. Отрощенко // Сучасна картина світу: природа, суспільство, людина: зб. наук. пр. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – С. 112–116.
12. Отрощенко Л. С. Особливості організації навчально-виробничої практики майбутніх економістів-міжнародників у вищих школах Німеччини / Л. С. Отрощенко // Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції: зб. матеріалів Міжн. науково-практичної конференції / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоєвої. – К.: КІМ, 2009. – С. 566–571.
13. Отрощенко Л. С. Реформування вищої освіти Німеччини у контексті Болонського процесу / Л. С. Отрощенко // Сучасні тенденції розвитку освіти в

Україні та за кордоном: зб. матеріалів Міжн. науково-практичної конференції. Наукові праці. Серія: педагогіка, психологія і соціологія. – Донецьк, 2009. – Випуск 5 (155). – С. 62-66.

14. Отрощенко Л. С. Формування професійної компетентності майбутніх економістів-міжнародників / Л. С. Отрощенко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Перший крок у науку». – Луганськ, 2009. – Том 7. – С. 75–78.
15. Отрощенко Л. С. Формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю / Л. С. Отрощенко // Матеріали VI Міжнародної наукової конференції «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація». – Харків, 2007. – С. 250–252.
16. Otroschtschenko L. S. Fremdsprachenkenntnisse und Kommunikationsfähigkeiten als Voraussetzungen für ein MBA-Studium in Deutschland / L. S. Otroschtschenko // Матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація». – Харків, 2008. – С. 211–212.

АНОТАЦІЯ

Отрощенко Л.С. Розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у Німеччині. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти». – Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України, Київ, 2010.

Дослідження присвячено вивченню прогресивних ідей передового німецького досвіду з формування і розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у спеціальних вищих школах та університетах. Проаналізовано сучасні теоретико-методологічні підходи до професійної компетентності фахівців й конкретизовано поняття професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю. Уточнено основні структурні компоненти професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю, у складі якої виокремлено методологічну складову та обґрунтовано її доцільність. Проаналізовано німецькі моделі професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю.

Подано характеристику реформування системи вищої освіти Німеччини кінця ХХ – початку ХХІ століття. Охарактеризовано теоретико-методологічні основи організації професійної підготовки майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю Німеччини, проаналізовано зміст їх професійної підготовки у спеціальних вищих школах та університетах країни.

Досліджено організаційно-педагогічні умови формування і подальшого розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищій освіті Німеччини.

Розроблено навчально-методичний комплекс щодо розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищих навчальних закладах України.

Ключові слова: професійна компетентність фахівця зовнішньоекономічного профілю, модель професійної компетентності фахівця зовнішньоекономічного профілю Німеччини, формування і розвиток професійної компетентності, професійна підготовка.

АННОТАЦИЯ

Отрощенко Л.С. Развитие профессиональной компетентности будущих специалистов внешнеэкономической деятельности в Германии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – «Теория и методика профессионального образования». – Институт педагогического образования и образования взрослых НАПН Украины, Киев, 2010.

Исследование посвящено изучению прогрессивных идей передового немецкого опыта формирования и развития профессиональной компетентности будущих специалистов внешнеэкономической деятельности в университетах и специальных высших школах. Проанализировано современные теоретико-методологические подходы к профессиональной компетентности специалистов и конкретизировано понятие профессиональной компетентности специалистов внешнеэкономической деятельности. Уточнено основные структурные компоненты профессиональной компетентности будущих специалистов внешнеэкономической деятельности, в составе которой выделено методологическую составную и обосновано её целесообразность. Проанализировано немецкие модели профессиональной компетентности специалистов внешнеэкономической деятельности.

Представлено характеристику реформирования системы высшего образования Германии конца XX – начала XXI столетия. Охарактеризовано теоретико-методологические основы и содержание профессиональной подготовки будущих специалистов внешнеэкономической деятельности в университетах и специальных высших школах Германии.

Исследовано организационно-педагогические условия формирования и дальнейшего развития профессиональной компетентности будущих специалистов внешнеэкономической деятельности в университетах и специальных высших школах Германии.

Разработано учебно-методический комплекс по развитию профессиональной компетентности будущих специалистов внешнеэкономической деятельности в высших учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: профессиональная компетентность специалиста внешнеэкономической деятельности, модель профессиональной компетентности специалиста внешнеэкономической деятельности Германии, формирование и развитие профессиональной компетентности, профессиональная подготовка.

ANNOTATION

Otroschenko L.S. Professional Competence Development of the Future Specialists in Foreign Economic Activity in Germany. – Manuscript.

Thesis on competing a scientific degree of a Candidate of Pedagogical Sciences by Speciality 13.0.04 – «Theory and Methodology of Professional Education», Institute of Pedagogical Education and Adult Education of NAPS of Ukraine, Kyiv, 2010.

The dissertation research is devoted to the investigation of the experience of the future specialists in foreign economic activity professional competence forming and development in higher educational institutions of Germany.

In the first part of dissertation modern theoretical-methodological approaches to specialists' professional competence have been analyzed and the concept of specialists in foreign economic activity professional competence has been specified.

Main structural components of specialists in foreign economic activity professional competence have been specified, and namely: functional, methodological, informational, social and personal competences.

In the structure of the specialists' professional competence the methodological component has been marked out, the reasonability of which has been proved.

The above mentioned components of the specialists' professional competence are the aims of their vocational training in higher educational institutions. Possessing them the specialists are able to develop skills during their life.

Due to the analysis of the authentic literature on theory of professional training the models of German specialists in foreign economic activity professional competence have been analyzed. This model has the following components: professional, methodological, social, intercultural, media and personal ones. Necessary professional qualities of the German specialists in foreign economic activity have been identified (global, analytical thinking; conceptual skills; methodological approach to the problems solving; communication skills; foreign languages knowledge; team working skills; creativity; flexibility; productivity; punctuality; readiness to critics; organizational skills; independence and initiative; integrity etc.).

In the second part of dissertation the reforms in the system of higher education of Germany at the end of XX – beginning XXI have been characterized. Tendencies of the German higher education development in the context of Bologna process and country's education internationalization have been analyzed.

Characteristics of theoretical-methodological grounds and the contest of vocational training of future specialists in foreign economic activity in higher educational institutions of Germany have been done. The peculiarities of major elements of training programs of German future specialists in foreign economic activity in the system of higher education have been defined.

In the third part of the dissertation organizational-pedagogical conditions of the future specialists in foreign economic activity professional competence forming and development in higher educational institutions of Germany have been investigated. They are: practice and studying abroad, dual principle of studying in higher education, modern innovative methods of teaching (business/role games, trainings, “mental cards”, project method, case-study, simulation, brainstorm etc.), advanced learning of at least two foreign languages, students' participation in international projects and programs of European Union and in public, cultural, sport life of higher educational institution.

As a result of the investigation methodical recommendations on the future specialists in foreign economic activity professional competence development in higher educational institutions of Ukraine have been designed. Approaches, pedagogical principles and conditions of effective realization of the proposed methodology have been analyzed.

Special training course on development of students' professional competence has been implemented. The course consists of five modules according to the components of the professional competence (development of specialist's functional skills; social aspects of the development of the specialist's personality; forming specialist's personality in the terms of informational society; development of specialist's methodological proficiency; factors of specialist's personal development).

The essential results of the research have been implemented in the academic process of the Ukrainian economic higher educational institutions.

Key words: professional competence, specialist in foreign economic activity, professional competence of the specialist in foreign economic activity, the model of the specialist, professional competence forming and development, vocational training.